

A hátsó lépcsőkön

Nehéz szótlanul elmentni ismert zeneszerző nyilatkozata mellett irodalmi hetilapunkban. Nemcsak azért, mert egy komponista viszonylag ritkán jut publicitáshoz (a muzsika beszélne helyette?), s ha erre, mint most, alkalma adódik, a rendelkezésre bocsátott terjedelmét javát önzetlenül átengedi a muzsikustársak gondjainak, problémáinak. Nemcsak azért tehát, hanem egy rövid, zárójeles megjegyzésért is. „Csupa közhelyet mondanék — hangzik az interjú —, ha elsoro-lnám, milyen rossz anyagi körülmények között, mennyi munkával zúfolva, és milyen rémes munkaviszonyok között dolgozik az ország egyik reprezentatív zenekara (a többiek ehhez hasonló, vagy rosszabb helyzetben).”

Hidas Frigyes a rádiózenekar-ról beszélt, mostoha körülményei-ről, utalva a gyakran emlegetett zenekari válságra, a muzsikuskok megbecsülésének hiányára, olyan jelenségekre, melyekről — nem nehéz kiolvasni — több, bővebb mondandó szorult a sorok közé. A muzsikuskok nagy része úgynevezett hahnival egészíti ki jövedelmét — a kiesett mellékkere-setek nélkül még a család fenn-tartására sem elegendő a fizeté-sük —, ám ezekért a lemezgyár-ban, filmgyárban vállalt külön-munkákért szívesen teljes órabért kapnak, külföldi turnén pedig alacsony napidíjat, az ilyen al-kalmakkor muzsikuskaink (akik természetesen országunkat rep-rezentálják) konzervet kénytele-nek melegíteni a szállodában. Úgy érzem — fakad ki keseru-en a zeneszerző —, hogy a mu-zsikusk-társadalom a közvélemény szemében valahogyan egy kicsit még mindig ahhoz a kintornás-házaló népséghez tartozik, amelyik a régi bérházak kifrása szer-int csak a hátsó lépcsőn közle-kehdhet.

El tudom képzelni, hogy a közvetlenül érdekelték, például a szegedi muzsikuskok, nosztalgia-ival vegyes érzelmekkel olvashat-ják a fenti sorokat: nekik még péterfillérekkért sincs lemezgyár, film, nincs alacsony napidíjas külföldi turné sem. A hahn fo-

galmát más szótárból ismerik, s ha végiggondoljuk, hogy ehhez a bizonyos kiegészítő jövedelemhez legfeljebb tanítással juthatnak, „mellékesen” vállalt hangszeres oktatóssal, akkor — a pedagógus-munka teljes embert kívánó termé-szetéből ítélve — nekik sem kínálják tálcan a pluszpénzeket. Attól tartok, ha túlságosan le-szűkítjük a kört zenészekre, itt is az anyagiakra — csupán a mérleg egyik serpenyőjében mé-ricskélünk, s mivel nem látjuk a mutató kilengését, nehéz lesz kö-vetkeztetnünk. Bizonyos történe-ti okok és művészeti sajátosságok játszanak szerepet abban, hogy a hivatásos zenész társadalmi stá-tusa, művészi megbecsülése nagy általánosságban kétségtelenül el-marad a társművészetek képviselői mögött. Jeles művészeink kö-zött, akik csak az alkotásnak él-nek, több képzőművész, író, színészt találunk, mint zenészt — bár a hivatással járó tevékenység határai nagyon bizonytalanul és óvatosan vonhatók meg. Az is igaz, hogy a zene „olcsóbb” pél-dául a festményénél, a filmből vagy a drámaszínházból többet kér, többet is kap a közönség, mint mondjuk a koncertekből, s a kereslet-kínálat hagyományo-san kialakult paraméterei való-színűleg befolyásolják a „szol-gáltatók” anyagi megbecsülésé-nek lehetőségeit még akkor is, ha minálunk ezek az alternatív-ák nem feltétlenül meghatá-rozóak, hiszen a művészet nem áru. A zene művészeti sajátosságai-ból fakad, hogy popularitása (s itt elsősorban az úgynevezett komoly zenéről, a szimfonikus, kamaramuzsikáról stb. van szó) is elmarad a társművészetektől, jóllehet éppen hazánkban tör-tént egy s más ennek fölszámo-lásáért. Zenei oktatásunk egész rendszere, a bartóki nemzedék korszakos jelentőségű alkotói és pedagógiai munkája, a sokat em-legetett Kodály-módszer világszer-te elismert, követőkre talált, azt a természetes állapotot azonban, melyet ama egyszerű képlettel szoktak érzékeltetni, hogy a zene bizonyos produktumaihoz az elő-képzetség elengedhetetlen, még nem sikerülhetett a zenei igény és érzékenység javára döntően befolyásolni. (Az a típusú zene

viszont, amely nevében is hór-dozza a tömegigényt, az úgyne-vezett könnyűzene, a pop-zene és társai — a fenti szempontból már nem számítható ide. Gondo-lom, művelői sem panaszkodhat-nak úgy az anyagi megbecsülés-re.)

Valamit tisztázzunk. A művész közmebecsülése és anyagi hely-zete nem jelenti szükségzerűen ugyanazt. Ha az író megél írá-saiból, a képzőművész festmé-nyeiből — a zenész is megél hangszereiből, ki jobban, ki rossz-zabban, részint aszerint, ki mily-en színvonalon produkál, ré-szint kinek milyen lehetőségei adódnak. Persze a lehetőségeket — ez is tény — nem szabják azonos fazonra, s ennek számta-lan összetevője van. Amikor ze-nekari válságról beszélünk, nem mindig és feltétlenül a képzett zenészek hiánya teremt alkalmi vagy tartósabb szükségállapotot valamely együttesnél (például a szegedi szimfonikusoknál), ha-nem a zenészek elvándorlása más munkaterületre, netán az ok-tatásba — vagy külföldre. Ha egy zenekari játékos legálisan elszer-ződik külföldi országba, ahol nagyobb a „felvevő piac”, követ-kezésképpen jobbak a feltételek, az itthon maradt kollégák köré-ben lassan egyfajta mítosz ter-jed odaátrol (ha társuk illegáli-san távozott, rohamosabban), s az elégedetlenség hajlamos a ha-mis következtetésekre. Régi be-tegségünk, hogy a szomszéd réjt-jét szeretik zödebbnek látni, pedig csak tudomásul kellene vennünk: a fejlett tőkés orszá-gokban egyszerűen azért élnek jobban a muzsikuskok, mert álta-lában véve magasabb az embe-rekre jutó nemzeti jövedelem, amj a zenészekre is vonatkozik, nyilván. Kétségtelen, a magyar művészeti élet fejlődésének megvannak a gondoljai, problé-mái — ezeket azonban innen bentől kell orvosolni, nekünk magunknak megoldani. Így aztán csak mi tehetünk — nekünk is kell tenni — azért, hogy a muzsikusk társadalom se tartoz-zék sokáig a közvélemény szemében „még mindig ahhoz a kintornás-házaló népséghez, amely-k a hátsó lépcsőn közleked-het...”

NIKOLÉNYI ISTVÁN

Bencze József Holics Mari

Te szívemnek merénylője,
víg lovagodnak lenni jó volt,
hagymafüzér szöke cipfod
homlok-erezemen lógott.
Szőlőben a gyors fogósdit,
szalmaboglyán a parádét,
nem adom én soha másnak
hamvas szeder-csokoládéd.

Papás-mamás volt a játék,
én voltam a kicsi urad,
kotyvasztottál sárebédet,
s gágogtál rád gúnár ludak.
Akkor voltam csak én boldog,
bodza-esernyős nagy zöld réten,
itt ülök most mesebeli
liliputi béka-széken.

Egy kis séta Gyulán

Ha valakinek egyszer eszébe jutna, hogy a magyar városokat ne statisztikai adatok lépcsőfo-kaival állítsa sorrendbe, azt hi-szem, Gyula nagyon előkelő hely-re kerülne az együttesben.

Kevés a hely itt arra, hogy Gyula történelmi múltjának epi-zódjait csak vázlatosan is felsó-roljuk, de nem is ez a cél: a mai Gyulán sétálgatunk, a város-belső finoman regényes, minden alföldi várostól eltérő hangulatát élvezzük, s az alföldi méretekhez viszonyítva keskeny, tiszta utcá-akon sétálgatva eljutunk Gyula je-lenkori történetének központi tén-yezőjéhez, a várhoz, a várürdő-höz. Ahol ma az ország egyik leg-szebb, leggondozottabb meleg ví-zű fürdője fogadja a hazai és idegenből érkező vendégeket, haj-dan a grófi kastély parkja pom-pázott. Lehet, hogy szép volt ak-kor is, a zárt kerítéssel mögött, de ma kétségtelenül szűk házánt egy legszébb fürdő-üdülő tele-pülése. Izlésesen tervezték meg a zöld területek, lombos fák között csillogó medencéket, a régi lo-vardából langos vizű úszóme-dencét építettek, van itt, ezen a nagy és minden sarkában tiszta területen minden, ami a fürdő-ző kényelmét szolgálja, van önkil-szolgáló étterem, presszó, játékcso-bolt.

Gyula nem csak lokálpatrióta lakóinak emlékezetében, hanem külső jeleiben is őrzi nagy szülöt-tének, Erkel Ferencnek emlékét. Áll itt a fürdőkömbinat területén egy megcsonkult, de gondosan ápolt hatalmas fa, alföldi jávor, balzsammal, betonnal foltozgatják, hogy minél tovább hirdesse rajta a tábla: „Erkel Ferenc, Gyula vá-ros szülötte e fa lombjai alatt ál-kotta a Bánk bán dalművét az 1861-ik évben.”

A fürdő és a vár itt áll egymás mellett alig kétszáz méternyi tá-voiságra. Emze oldalon, a fürdő-vel szemben rendezték a haj-dani várvedő vízrendszer megma-radt darabját, szomorúfüzek ha-jolnak rá a vízre, csónakok sikk-na a sima felületén. A tópartról ránézve a fürdő utcáfrontjára, bal kézről felkiáltójelként magasodik

ki a sík terepből a SZOT ME-DOS nyolcszintes üdülője, tera-piai részlegei egybefolynak a für-dő fő épületével, előtte tágas au-tóparkoló és virág, virág minde-nütt.

A régi földesuraknak talán fo-galmuk se volt arról, milyen kin-csek pihennek itt a föld mélyén. Látok itt egy emlékeztető szöve-get, e szerint a fürdő 1959. május 1-én nyílt meg, azóta sok százé-zres vendégforgalmat bonyolít le, a sorba állított gépkocsirenge-tegben jugszláv, német kocsik is pihennek.

A vár építésének, illetve hiva-tása teljesítésének idején deszka-szindelyes kis pórházak álltak itt körbe, mindenütt. A középső vá-rospan — tanúsítja egy feljegyzés — a török uralom után csak öt-ven ilyen ház és búzamazgár ma-radt meg, a hátsó városban is csupán száz ház élte túl a pusztító háborút. Nem is csoda ez, Zrí-nyi így ír a gyulai törökvészről a Szigeti veszedelem-ben: „32 ezer török megszállá Gyulát, Per-tev besancoló a maga táborát, 40 ágyúval törte a bástyát.”

De a bástya ma is áll, vörös téglafalai kívül-belül híven őrzik a nagy idők emlékeit, és tanúsít-ják, hogyan lehet, hogyan kell a történelmi múltat megbecsülni, megmenteni és a ma emberének életében hasznosítani. Mert Gyu-la téglavárának környezete nem csak mutatószabadtéri játékok színhelye, hanem gazdag, igénye-sen berendezett kor-és helytörté-neti múzeumot is létrehozta a hajdani vártermekben. Mennyi kincs, mennyi múltba mutató és a jelenre-jövőre eszméltető érték egy ekkora városban!

A jelenlegi cukrász, János Im-re 1920-ban került bele a Rein-hardt családba. Reinhardt József volt az, aki a szegedi ipartestület-től 1876. szeptember 3-án, majd 1879. júliusában ismételtlen érdemérmét kapott „jó ízlést tanúsító cukrászati készítményeiért”. Az Erkel tér sarkán álló cuk-rászda ma a százéves jelzöt ví-seli, épülete és belső berendezése műemlék, emlékkönyvnek tanu-sága szerint messze földekről el-járnak ide az ipartörténet hívei, művelői, hogy a régi gyulai cuk-rász színes fantáziájának termé-keiben, s a mai város műemlék-megbecsülésének nemes gesztusán elmélkedjenek. János Imre nemcsak hagyományörző kispa-ros, hanem ügyes ipartörténész is, elmondja a régi berendezés ere-detét, a különleges falfestés szép-ségeit, a bútortat intarzias ele-meinek anyagát, büszke arra, hogy a kiszolgálóasztal fedése eredeti carraral márvány és me-se látszik rajta a száz esztendő. Bevezet a boszorkánykonyhába is, megvannak itt még a muzeális értékű, régi mértékek, latol-, fon-tok, réztálak és kínai ezüst edé-nyek, a hajdani kézzel forgatós, malomkőves cukorörli.

— Ez történelem, kérem! — mondja. — Az előterem falfesté-sét az eredeti tiszteletben tartásá-val 1971-ben restaurálták, János Imre büszke arra, hogy nem csak cukrászként, hanem a város egyik sajátos műemlékének gondozója-ként is megbecsülük.

ORMOS GERŐ

